

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ**

КРОПИВНИЦЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ

**ДОВІДНИК
проведення судових експертиз
та експертних досліджень**

25031, м. Кропивницький, вул. Волкова, 2 (13Г)

тел. (0522) 55-82-72

e-mail: kropyvnytsky@kndise.gov.ua

web: <http://kndise.gov.ua>

Кропивницький

2019

Кропивницьке відділення Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України є регіональним підрозділом науково-дослідної установи судових експертиз Міністерства юстиції України, яка належить до державних спеціалізованих експертних установ.

Організація проведення експертиз та оформлення їх результатів здійснюються у порядку, визначеному Кримінальним процесуальним, Цивільним процесуальним, Господарським процесуальним кодексами України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кодексом адміністративного судочинства України, Митним кодексом України, Законами України «Про судову експертизу», «Про виконавче провадження», іншими нормативно-правовими актами з питань судово-експертної діяльності та «Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень».

Проведення експертиз у кримінальному провадженні та у справах про адміністративні правопорушення відбувається на підставі винесеного процесуального документа про призначення експертизи, складеного уповноваженою на те особою (органом).

Проведення експертиз у цивільному, господарському та адміністративних судочинствах відбувається на підставі ухвали суду про призначення експертизи або договору з експертною установою, укладеного на замовлення учасника справи.

Відповідно до чинного законодавства для юридичних і фізичних осіб на договорних засадах експертами проводяться експертні дослідження, що потребують спеціальних знань та використання методів криміналістики і судової експертизи. Проведення експертних досліджень відбувається на підставі договору з експертною установою, укладеного за письмовою заявою (листом) замовника (юридичної або фізичної особи), з обов'язковим зазначенням його реквізитів, з переліком питань, які підлягають розв'язанню, а також об'єктів, що додаються.

Кропивницьке відділення Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України виконує судові експертизи за наступними видами:

- Почеркознавча
- Технічна експертиза документів
- Трасологічна
- Інженерно-транспортна
- Будівельно-технічна
- Земельно-технічна
- Комп'ютерно-технічна
- Оціночно-будівельна
- Оціночно-земельна
- Телекомунікаційна
- Інженерно-екологічна
- Бухгалтерського та податкового обліку
- Фінансово-господарської діяльності
- Фінансово-кредитних операцій
- Машин, обладнання, сировини та товарів народного споживання
- Автотоварознавча
- Літературних і художніх творів
- Винаходів і корисних моделей
- Комерційних (фірмових) найменувань, торговельних марок (знаків для товарів і послуг), географічних зазначень
- Психологічна

**ПЕРЕЛІК ЕКСПЕРТНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ СПІВРОБІТНИКІВ
КРОПИВНИЦЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ КИЇВСЬКОГО НАУКОВО-
ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ**

- 1.1 Дослідження почерку і підписів
- 2.1 Дослідження реквізитів документів
- 2.3 Дослідження друкарських форм та інших засобів виготовлення документів
- 4.2 Дослідження знарядь, агрегатів, інструментів і залишених ними слідів, ідентифікація цілого за частинами
- 4.3 Криміналістичне дослідження транспортних засобів
- 4.4 Дослідження ідентифікаційних номерів та рельєфних знаків
- 10.1 Дослідження обставин і механізму дорожньо-транспортних пригод
- 10.2 Дослідження технічного стану транспортних засобів
- 10.4 Транспортно-трасологічні дослідження
- 10.6 Дослідження об'єктів нерухомості, будівельних матеріалів, конструкцій та відповідних документів
- 10.7 Розподіл земель та визначення порядку користування земельними ділянками
- 10.9 Дослідження комп'ютерної техніки та програмних продуктів
- 10.10 Визначення оціночної вартості будівельних об'єктів та споруд
- 10.14 Оцінка земельних ділянок
- 10.17 Дослідження телекомунікаційних систем (обладнання) та засобів
- 10.19 Дослідження обставин та організаційно-технічних причин і наслідків впливу техногенних джерел на об'єкти довкілля
- 11.1 Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності
- 11.2 Дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій
- 11.3 Дослідження документів фінансово-кредитних операцій
- 12.1 Визначення вартості машин, обладнання, сировини та товарів народного споживання
- 12.2 Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу
- 13.1.2 Дослідження, пов'язані з комп'ютерними програмами і компіляціями даних (базами даних)
- 13.3 Дослідження, пов'язані з винаходами і корисними моделями
- 13.6 Дослідження, пов'язані з комерційними (фірмовими) найменуваннями, торговельними марками (знаками для товарів і послуг), географічними зазначеннями
- 14.1 Психологічні дослідження

НАПРЯМКИ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ТА ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

I. КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЕКСПЕРТИЗИ ПОЧЕРКОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА

Основним завданням почеркознавчої експертизи є ідентифікація виконавця рукописного тексту, обмежених за обсягом рукописних записів (літерних та цифрових) і підпису. Такою експертизою вирішуються і деякі неідентифікаційні завдання (установлення факту виконання рукописного тексту під впливом будь-яких факторів, що заважають (природних: хворобливий стан, хронічні захворювання, вікові зміни; тимчасових зовнішніх: незвичне тримання засобу для писання, незвична поза, обмеження зорового контролю тощо; тимчасових внутрішніх: алкогольне сп'яніння, фармакологічні, наркотичні засоби тощо; штучних: викривлення письма зміненими рухами); визначення статі виконавця, а також належності його до певної групи за віком тощо).

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи виконано рукописний текст (рукописні записи) у документі (назва документа та його реквізити, графа, рядок) певною особою?

Чи виконані рукописні тексти (рукописні записи) у документі (документах) (назва документа та його реквізити, графа, рядок) однією особою?

Чи виконано підпис від імені особи (прізвище, ім'я, по батькові особи, від імені якої зазначено підпис) у документі (назва документа та його реквізити, графа, рядок) тією особою, від імені якої він зазначений, чи іншою особою?

Чи виконано рукописний текст у документі (назва документа та його реквізити, графа, рядок) під впливом збиваючих факторів (природних, штучних)?

Чи виконано підпис від імені особи (прізвище, ім'я, по батькові особи, від імені якої зазначено підпис) у документі (назва документа та його реквізити, графа, рядок) під впливом збиваючих факторів (природних, штучних)?

ТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ДОКУМЕНТІВ

Технічна експертиза документів поділяється на експертизу реквізитів документів, експертизу друкарських форм та експертизу матеріалів документів.

Основними завданнями технічної експертизи реквізитів документів є:

- установлення фактів і способів унесення змін до документів (підчистка, травлення, дописка, переклеювання фотокарток, літер тощо) та виявлення їх первинного змісту.

- виявлення залитих, замазаних, вицвілих та інших слабо видимих або невидимих текстів (зображень) на різних матеріалах, а також текстів (зображень) на обгорілих та згорілих документах за умови, що папір, на якому вони зображені, не перетворився на попіл.

- установлення виду та ідентифікація приладів письма за штрихами.

- визначення відносної давності виконання документа або його фрагментів, а також послідовності нанесення штрихів, що перетинаються.

- установлення цілого за частинами документа.
- установлення документа, виготовленого шляхом монтажу із застосуванням копіювально-розмножувальної та комп'ютерної техніки.
- ідентифікація особи, яка надрукувала машинописний текст, виготовила зображення відтиску печатки за особливостями навичок виконавця.

Основними завданнями експертизи друкарських форм є:

- установлення особливостей виготовлення друкарських засобів (форм) і відображення їх у відбитках.
- установлення належності літер певному комплекту шрифту.
- установлення типу, системи, марки, моделі та інших класифікаційних категорій друкарської техніки (друкарські машинки, касові, телеграфні, інші літерно-цифрові апарати), ідентифікація цих засобів за відбитками їх знаків; установлення зміни первинного тексту документа, виконаного на друкарській машинці.
- установлення типу та ідентифікація комп'ютерної і копіювально-розмножувальної техніки за виготовленими за їх допомогою матеріальними документами.
- установлення способу нанесення відтисків печаток, штампів, факсиміле; ідентифікація печаток, штампів, факсиміле тощо за їх відтисками; відповідність часу нанесення відтисків печаток, штампів даті виготовлення документа.

Для дослідження документів щодо ідентифікації печаток, штампів (у тому числі факсиміле) та встановлення відповідності часу нанесення відтисків печаток, штампів даті виготовлення документа надаються оригінали документів.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи вносились у текст документа зміни? Якщо вносилися, то яким чином (підчистка, дописка, травлення, виправлення тощо) і який зміст первинного тексту?

Чи була замінена в документі фотокартка?

Чи замінювались у документі (договорі, зошиті, книзі, медичній картці тощо) аркуші?

Який зміст замаскованого (зафарбованого, забрудненого, замазаного тощо) тексту?

Який зміст знебарвленого тексту?

Чи є в даному документі (аркуші паперу) невидимий текст і якщо є, то який саме?

Чи є на документі (аркуші паперу) удавлені штрихи, утворені писальним приладом (знакодруквальним пристроєм тощо)? Якщо є, то який зміст тексту, що утворений удавленими штрихами?

Чи є на обгорілих аркушах який-небудь текст і (або) зображення? Якщо є, то який (яке) саме?

Писальним приладом якого типу виконано рукописні тексти (підписи) у наданому документі?

Яким чином виконаний підпис від імені особи (прізвище, ім'я, по батькові), текст документа (за допомогою технічних засобів чи писальним приладом)?

Чи виконані записи писальним приладом (кульковою ручкою, ручкою з пером, олівцем тощо), наданим на дослідження?

Чи виготовлені (виконані) дані документи (фрагменти документа) у різний час?

У якій послідовності виконувались реквізити даного документа (підпис, відтиск печатки тощо)?

Чи становили раніше одне ціле надані на експертизу частини документа?

Чи належали надані на експертизу частини документа визначеному документу (накладній, видатковому касовому ордеру тощо)?

Чи виготовлено наданий документ шляхом монтажу за допомогою комп'ютерної або копіювально-розмножувальної техніки?

Чи використані для створення змонтованого документа документи, вилучені у особи (прізвище, ім'я, по батькові)?

Чи намальовано бланк документа даною особою?

Чи вирізана печатка, відтиск якої є на даному документі, певною особою?

Чи певною особою надруковано наданий машинописний текст?

Який (які) спосіб (способи) поліграфічного друку використано під час виготовлення даного документа?

Яким способом (з використанням набору друкарського шрифту, шляхом рисування тощо) виготовлена дана друкарська форма?

Чи з одного набору (одного стереотипу, одним кліше) надруковані дані документи (наводяться їх найменування)?

Чи відповідає даний цінний папір (акція, облігація, сертифікат, вексель тощо) за своїми характеристиками аналогічним цінним паперам, що виготовляються Держзнаком України (або вказати іншого виробника)?

Чи відповідає надана банкнота за своїми характеристиками аналогічним банкнотам, що випущені в обіг Національним банком України?

Чи є літери, знайдені в даної особи, частиною шрифтової каси (азначаються гарнітура, кегль) даної друкарні?

Яким друкарським засобом (тип, марка, модель) виготовлено текст (зображення) у даному документі?

Який тип принтера (копіювального апарата, багатофункціонального пристрою), на якому виготовлений наданий документ?

Чи виготовлено наданий документ за допомогою принтера (копіювального апарата, багатофункціонального пристрою), зразки друку якого надані для порівняльного дослідження?

Чи виготовлені надані документи на одному або різних принтерах (копіювальних апаратах, багатофункціональних пристроях)?

Яким способом нанесений відтиск печатки (штампа, факсиміле)?

Чи нанесено відтиск печатки (штампа, факсиміле) в даному документі наданою печаткою (штампом, факсиміле)?

Чи нанесено відтиск печатки (штампа, факсиміле) в наданому документі печаткою (штампом, факсиміле), експериментальні та вільні зразки відтисків якої (якого) надані для порівняльного дослідження?

Чи нанесено відтиск печатки (штампа, факсиміле) в наданих документах однією і тією самою печаткою (штампом, факсиміле)?

Чи нанесений відтиск печатки (штампа) у той час, яким датований документ?

ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Основними завданнями трасологічної експертизи є ідентифікація або визначення родової (групової) належності індивідуально визначених об'єктів за матеріально фіксованими слідами - відображеннями їх слідоутворювальних поверхонь; діагностика (установлення властивостей, станів) об'єктів; ситуалогічні завдання (установлення механізму слідоутворення тощо).

Трасологічною експертизою можна також установлювати факти, які належать до просторових, функціональних, структурних, динамічних і деяких інших характеристик процесу слідоутворення, а також особливостей слідоутворювальних об'єктів.

Перед трасологічною експертизою можуть ставитись питання про наявність на предметах обстановки місця події слідів взаємодії з іншими предметами, придатність цих слідів для ідентифікації або про наявність у цих слідах ознак, що орієнтують на пошук зазначених об'єктів.

Розрізняються такі основні підвиди трасологічної експертизи: експертиза слідів рук людини; експертиза слідів ніг людини, її взуття, шкарпеток, панчіх; експертиза слідів рукавичок, одягу людини, слідів пошкоджень на об'єктах, слідів нашарувань на об'єктах; експертиза слідів ніг (лап) тварини; експертиза знарядь, агрегатів, інструментів, холодної зброї і залишених ними слідів, ідентифікація цілого за частинами, експертиза слідів знаряддя та інструментів; експертиза слідів транспортних засобів; експертиза замикальних та контрольних засобів; експертиза слідів поділу цілого на частини; експертиза рельєфних знаків на металі, пластмасі та інших матеріалах; експертиза вузлів та петель.

ЕКСПЕРТИЗА ЗАМИКАЛЬНИХ ТА ЗАПОБІЖНИХ (КОНТРОЛЬНИХ) ПРИСТРОЇВ (ЗАСОБІВ)

Основними завданнями експертизи є встановлення факту і способу відмикання (злому) пристрою, видів предметів, що були використані для цього, ідентифікація цих предметів, а для пломб, крім того, - ідентифікація пломбувальних лещат, факту переклеювання паперових контрольних засобів.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи справний механізм замка? Якщо ні, то в чому полягає несправність?

Чи був відімкнений замок сторонніми предметами (відмичками, підібраними або підробленими ключами)?

У який спосіб відімкнений (зламаний) замок?

Чи одним способом відімкнені (зламані) надані замки?

У якому стані (замкненому, відімкненому) був замок у момент його пошкодження?

Чи можливо відімкнути даний контрольний замок без пошкодження контрольного вкладиша?

Чи можливо відімкнути даний замок за допомогою інструмента (предмета), що був вилучений у особи (прізвище, ім'я, по батькові)?

Знаряддям якого виду зламано замок?

Чи зламано замок знаряддям, вилученим у особи (прізвище, ім'я, по батькові)?

Чи відмикався замок за допомогою даного ключа (відмички)?

Чи є на ключі-оригіналі ознаки, характерні для виготовлення його копії або зліпка?

Чи була обтиснена пломба даними пломбувальними лещатами?

Чи одними пломбувальними лещатами були обтиснені пломби?

Чи розкривалась і обтискувалась повторно пломба після її обтиснення пломбувальними лещатами?

У який спосіб і за допомогою якого знаряддя була розкрита і повторно обтиснена пломба?

Чи можливо з даної пломби витягти матеріал, що використовувався при опломбуванні (дріт, шпагат, шнур), без порушення її цілісності?

Знаряддям якого виду розкривалась пломба?

Який зміст цифрових та буквених знаків на контактних поверхнях пломби?

Чи не розкривалась пломба наданим знаряддям?

Чи були додержані правила пломбування при накладанні даної пломби?

У який спосіб відмикався (знімався) та повертався на місце даний контрольний пристрій?

ЕКСПЕРТИЗА ЦІЛОГО ЗА ЧАСТИНАМИ

Експертизою встановлюється, чи мають частини предмета (знайдені уламки, шматки, осколки тощо) спільну лінію (поверхню) розділення, тобто чи становили вони раніше одне ціле.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи становили знайдені частини єдине ціле (чи є осколки скла частинами розсіювача фар даного автомобіля, чи відколота дана тріска від певного поліна тощо)?

Яким способом відокремлено від предмета його частину?

Який механізм відокремлення від предмета його частини (частин)?

Чи становили складно-складове ціле конструктивні частини об'єкта?

До якого виду належить предмет, частина якого вилучена з місця події?

ЕКСПЕРТИЗА РЕЛЬЄФНИХ ЗНАКІВ

Об'єктами досліджень цього виду можуть бути відновлені спилані (забиті), слабовидимі номери та інші рельєфні зображення на різного роду виробках. Експертизою встановлюються факт та спосіб змінення зображень.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи піддавався зміні номер на даному екземплярі зброї, агрегатах транспортного засобу тощо?

Яким був первісний номер на об'єкті дослідження?

Яким способом був знищений або змінений номер (знак) на даному об'єкті?

Які були на даному об'єкті маркувальні позначення?

Чи піддавались зміні маркувальні позначення на даному об'єкті?

Чи виконане маркування об'єкта із застосуванням конкретних засобів?

II. ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНІ ЕКСПЕРТИЗИ

АВТОТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Основними завданнями автотехнічної експертизи є:

- установлення несправностей транспортного засобу (далі - ТЗ), які загрожували безпеці руху, причин їх утворення та часу виникнення (до дорожньо-транспортної пригоди (далі - ДТП) чи внаслідок неї або після неї), можливості виявлення несправності звичайно застосованими методами контролю за технічним станом ТЗ; визначення механізму впливу несправності на виникнення та розвиток пригоди.

- установлення механізму ДТП та її елементів: швидкості руху (за наявності слідів гальмування та за пошкодженнями), гальмового та зупинного шляхів, траєкторії руху, відстані, пройденої ТЗ за певні проміжки часу, та інших просторово-динамічних характеристик пригоди.

Швидкість руху транспортних засобів, виходячи з їх пошкоджень, може визначатися за допомогою програмних комплексів з дослідження механізму ДТП, що рекомендовані для впровадження в експертну практику.

- установлення відповідності дій водія ТЗ у даній дорожній ситуації технічним вимогам Правил дорожнього руху, наявності у водія технічної можливості запобігти пригоді з моменту виникнення небезпеки, відповідності з технічної точки зору дій водія вимогам Правил дорожнього руху, а також встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями водія та ДТП.

Момент виникнення небезпеки для руху, як правило, має зазначатися у документі про призначення експертизи (залучення експерта). Якщо у документі про призначення експертизи (залучення експерта) момент виникнення небезпеки не зазначений, то експерт, виходячи з аналізу дорожньої обстановки, може визначити його за даними, що містяться в матеріалах справи.

Коли експерт вважає, що небезпека для руху виникла не в той момент, який зазначено в документі про призначення експертизи (залучення експерта), у висновку він має вказати мотиви незгоди з позицією органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), і дати відповідні варіанти розв'язання поставленого питання.

Перед автотехнічною експертизою можуть бути поставлені й інші завдання, вирішення яких пов'язане з дослідженням технічного стану ТЗ, дорожньої обстановки і дій учасників дорожньої події.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Які несправності, виходячи з вимог Правил дорожнього руху до технічного стану ТЗ, мала (мав) система (механізм, вузол, агрегат) даного ТЗ?

Чи є в досліджуваному ТЗ несправності, які могли бути технічною причиною виникнення ДТП?

Коли, відносно моменту ДТП, її настання чи в процесі її розвитку, виникли дані несправності?

Яка причина відмови даного механізму, системи (рульового управління, гальмової системи тощо) ТЗ?

Чи мав водій можливість виявити несправність до моменту ДТП?

Чи мав водій технічну можливість запобігти пригоді за наявності даної несправності?

Якою була швидкість ТЗ у різні моменти розвитку ДТП (якщо сліди різної довжини або перериваються, на це слід указати)?

Яка була швидкість ТЗ з урахуванням пошкоджень, які він отримав при зіткненні?

Яка максимально припустима швидкість ТЗ за умови даної видимості дороги (зазначається, якою була видимість дороги)?

Яка максимально припустима швидкість ТЗ на закругленні дороги даного радіуса?

Яка найменша безпечна дистанція між ТЗ в умовах даної дорожньої обстановки?

Яка відстань необхідна для безпечного обгону попутного ТЗ в умовах даної дорожньої обстановки?

Який гальмовий та (або) зупинний шлях ТЗ за певної швидкості його руху в умовах даної дорожньої обстановки?

Як повинен був діяти водій у даній дорожній обстановці згідно з технічними вимогами Правил дорожнього руху?

Чи мав водій технічну можливість запобігти наїзду з моменту виникнення небезпеки для руху або з моменту виявлення перешкоди для руху?

Чи відповідали дії водія технічним вимогам Правил дорожнього руху?

Чи були з технічної точки зору дії водія ТЗ у причинному зв'язку з виникненням ДТП?

З якою швидкістю рухався ТЗ? Якщо ця швидкість перевищувала встановлені обмеження (зазначається, які саме), то чи мав водій технічну можливість уникнути контакту з перешкодою (зазначається, якою саме), якщо ця швидкість не перевищувала припустиму?

Чи мав водій технічну можливість шляхом екстреного гальмування зупинити ТЗ з моменту виникнення небезпеки для руху (указується момент виникнення небезпеки), не доїжджаючи до перешкоди (пішохода)?

ТРАНСПОРТНО-ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Основним завданням транспортно-трасологічної експертизи є:

- ідентифікація за слідами, залишеними ТЗ, певного його екземпляра або встановлення його типу, моделі;
- визначення взаємного розташування ТЗ у момент їх контактування;
- визначення місця зіткнення ТЗ і місця наїзду на перешкоду (пішохода), встановлення механізму утворення слідів;
- розташування ТЗ відносно проїзної частини на момент контактування.

Вирішення цих завдань здійснюється шляхом дослідження слідів, виявлених на місці ДТП, пошкоджень транспортних засобів. Тому призначати транспортно-трасологічну експертизу доцільно лише тоді, коли є можливість надати експертові об'єкти, які перебували в контакті, або матеріали справи, у яких зафіксовано сліди.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи залишені певні сліди (указується, які саме і на чому) ходовими частинами (колесами, шинами, гусеницями тощо) даного ТЗ?

Який механізм контактування ТЗ?

Чи залишені сліди певними частинами даного ТЗ, що виступають?

До якого типу (марки, моделі) належить ТЗ, яким залишено дані сліди?

Яким було взаємне розташування транспортних засобів під час їх зіткнення?

Яким було взаємне розташування ТЗ і перешкоди (пішохода) під час наїзду на останню (останнього)? Який механізм контактування пішохода та ТЗ? Хто з осіб, які перебували в ТЗ під час ДТП (вказуються прізвища, імена та по батькові осіб), перебував за кермом (для вирішення питань про взаємне розташування ТЗ і потерпілого та про особу, яка керувала ТЗ, призначається комплексна судово-медична, транспортно-трасологічна експертиза)?

Який з транспортних засобів під час їх зіткнення стояв, а який рухався?

На якому місці дороги сталося зіткнення транспортних засобів (наїзд на пішохода)?

Який механізм утворення слідів (удар, ковзання тощо)?

У якому напрямку відносно слідосприймальної поверхні рухався ТЗ?

БУДІВЕЛЬНО-ТЕХНІЧНА ТА ОЦІНОЧНО-БУДІВЕЛЬНА ЕКСПЕРТИЗИ

Основними завданнями будівельно-технічної експертизи є:

- визначення відповідності розробленої проектно-технічної та кошторисної документації вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва;

- визначення відповідності виконаних будівельних робіт та побудованих об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд тощо) проектно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва;

- визначення відповідності виконаних будівельних робіт, окремих елементів об'єктів нерухомого майна, конструкцій, виробів та матеріалів проектно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва;

- визначення, перевірка обсягів і вартості виконаних будівельних робіт та складеної первинної звітної документації з будівництва та їх відповідність проектно-кошторисній документації, вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва;

- визначення групи капітальності, категорії складності, ступеня вогнестійкості будівель і споруд та ступеня будівельної готовності незавершених будівництвом об'єктів;

- визначення технічного стану будівель, споруд та інженерних мереж, причин пошкоджень та руйнувань об'єктів та їх елементів;

- визначення вартості будівельних робіт, пов'язаних з переобладнанням, усуненням наслідків залиття, пожежі, стихійного лиха, механічного впливу тощо;

- визначення можливості та розробка варіантів розподілу (виділення частки; порядку користування) об'єктів нерухомого майна.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи відповідає розроблена проектно-кошторисна документація вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва (ДБН, СНИП тощо)? Якщо не відповідає, то в чому полягають невідповідності?

Чи відповідають виконані будівельні роботи проектній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва? Якщо не відповідають, то в чому полягають невідповідності?

Чи відповідають об'єкти (будівлі, споруди тощо) проектно-технічній документації на їх будівництво (ремонт, реконструкцію) та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва. Якщо не відповідають, то в чому полягають невідповідності?

Чи відповідають виконані будівельні роботи (або окремі елементи об'єктів нерухомого майна, конструкції, вироби, матеріали тощо) проектно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва (ДБН, СНИП, стандартам, технічним умовам тощо)? Якщо не відповідають, то в чому полягають невідповідності?

Який перелік та об'єми фактично виконаних будівельних робіт з будівництва (ремонт, реконструкції)?

Яка вартість фактично виконаних робіт з будівництва (ремонт, реконструкції) об'єктів?

Чи відповідають обсяги та вартість фактично виконаних робіт з будівництва (ремонт, реконструкції) об'єктів обсягам та вартості, визначеним проектно-кошторисною або первинною звітною документацією з будівництва?

Чи відповідає первинна звітна документація (форми КБ-2в, КБ-3 тощо) з будівництва (ремонт, реконструкції) за порядком складання і наведеними розрахунками вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва? Якщо не відповідає, то в чому полягають невідповідності?

Який вид будівництва (нове будівництво, реконструкція, капітальний ремонт тощо) фактично виконаний на об'єкті?

Чи є об'єкт (результат виконання робіт) нерухомим майном?

Який ступінь будівельної готовності незавершеного будівництвом об'єкта?

Яка група капітальності (категорія складності, ступінь вогнестійкості) об'єкта?

Який технічний стан (ступінь фізичного зношення) об'єкта нерухомого майна (будівлі, споруди тощо)?

Чи є об'єкт нерухомого майна (будівля, споруда) аварійним?

Які пошкодження об'єкта (будівлі, квартири, приміщення, оздоблення тощо) виникли внаслідок залиття, пожежі, стихійного лиха, механічного впливу, просідання ґрунту на підроблюваних територіях тощо?

Яка технічна причина пошкоджень та руйнувань об'єкта нерухомого майна (елементів, конструкцій, інженерних мереж тощо)?

Яка вартість ремонтно-будівельних робіт, проведення яких необхідне для усунення пошкоджень унаслідок залиття, пожежі, стихійного лиха, механічного впливу, просідання ґрунту тощо?

Який розмір завданої матеріальної шкоди об'єкту (будівлі, квартирі, приміщенню, оздобленню тощо) унаслідок його залиття, пожежі, стихійного лиха, механічного впливу, просідання ґрунту тощо?

Яке функціональне призначення приміщень? Чи належать приміщення будинку до нежитлових (допоміжних)?

Чи є технічна можливість відповідно до вимог нормативно-правових актів у галузі будівництва розділити (виділити частку; визначити порядок користування) об'єкт нерухомого майна відповідно до часток співвласників (вказати частки)?

Які варіанти розподілу (виділення частки; визначення порядку користування) об'єкта нерухомого майна можливо визначити відповідно до часток співвласників (вказати частки) та вимог нормативно-правових актів?

Чи належить будівля за архітектурним вирішенням (стилем) до категорії культових споруд: храмів, церковних споруд? (Зазначене питання може вирішуватись шляхом проведення комплексної експертизи із залученням відповідних фахівців.)

Основними завданнями оціночно-будівельної експертизи є:

визначення різних видів вартості поліпшень земельних ділянок (будівель та їх частин, споруд, передавальних пристроїв тощо);

визначення відповідності виконаної оцінки нерухомого майна (поліпшень земельної ділянки) вимогам нормативно-правових актів з оцінки майна, методології, методам, оціночним процедурам.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Яка вартість (зазначити вид вартості: ринкова, залишкова, ліквідаційна, вартість ліквідації, спеціальна, інвестиційна тощо) об'єкта нерухомого майна (зазначити об'єкт: будівля, приміщення, квартира, споруда тощо)?

Яка вартість (зазначити вид вартості: ринкова, залишкова, ліквідаційна, вартість ліквідації, спеціальна, інвестиційна тощо) частки (зазначити частку: $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ тощо) об'єкта нерухомого майна (зазначити об'єкт: будівля, приміщення, квартира, споруда тощо)?

Чи відповідає виконана оцінка нерухомого майна (зазначити об'єкт) вимогам нормативно-правових актів з оцінки майна, методології, методам, оціночним процедурам?

ЗЕМЕЛЬНО-ТЕХНІЧНА ТА ОЦІНОЧНО-ЗЕМЕЛЬНА ЕКСПЕРТИЗА

Основними завданнями земельно-технічної експертизи є:

- визначення фактичного землекористування земельними ділянками, а саме фізичних характеристик земельних ділянок (конфігурації, площі, промірів тощо);

- визначення відповідності фактичного розташування будівель, споруд та інших об'єктів відносно меж земельних ділянок їх розташуванню у відповідній технічній документації;

- визначення відповідності фактичного землекористування в частині порушення меж та накладання земельних ділянок відповідно до правовстановлювальних документів та документації із землеустрою на ці земельні ділянки;

- визначення можливості розподілу (порядку користування) земельними ділянками, розробка варіантів їх розподілу (порядку користування);

- визначення можливих варіантів підходу та проїзду до земельних ділянок, встановлення земельного сервіту.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Який фактичний порядок користування земельною ділянкою? Яка конфігурація, проміри та площа земельної ділянки, що перебуває у користуванні співвласника (співвласників)?

Чи відповідає фактичне розташування будівель, споруд та інших об'єктів відносно меж земельних ділянок технічній документації?

Чи є порушення меж (або накладання) земельних ділянок відповідно до правовстановлювальних документів та документації із землеустрою на ці земельні ділянки?

Чи є технічна можливість відповідно до вимог нормативно-правових актів розділити земельну ділянку (встановити порядок її користування) відповідно до часток співвласників (зазначити частки)?

Які варіанти розподілу земельної ділянки (порядку її користування) можливі відповідно до часток співвласників (зазначити частки) та вимог нормативно-правових актів?

Які варіанти технічно можливі для влаштування проїзду (проходу) на земельну ділянку?

Чи є технічна можливість встановлення земельного сервіту на ділянці? Якщо так, то надати варіанти встановлення земельного сервіту.

Основними завданнями оціночно-земельної експертизи є:

- експертна грошова оцінка земельних ділянок;
- експертна грошова оцінка прав на земельні ділянки;
- визначення відповідності виконаної оцінки земельної ділянки або прав на неї вимогам нормативно-правових актів з оцінки майна, методології, методам, оціночним процедурам.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Яка вартість (зазначити вид вартості: ринкова, ліквідаційна, спеціальна, інвестиційна тощо) земельної ділянки?

Яка вартість (зазначити вид вартості: ринкова, ліквідаційна, спеціальна, інвестиційна тощо) частки (зазначити частку: $1/2$, $1/4$ тощо) земельної ділянки?

Яка вартість права користування (зазначити право: постійного користування, оренди тощо) земельною ділянкою?

Чи відповідає виконана оцінка земельної ділянки (або права користування земельною ділянкою) вимогам нормативно-правових актів з оцінки майна, методології, методам, оціночним процедурам?

ІНЖЕНЕРНО-ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Об'єктом інженерно-екологічної експертизи є матеріальні і матеріалізовані джерела інформації, що містять фактичні дані про обставини надзвичайної екологічної ситуації, у тому числі речові докази, фрагменти місця події, устаткування, комунікації, засоби виробництва, що забезпечують екологічно безпечне функціонування підприємства, а також будь-які інші обставини події,

зафіксовані (описані, відображені у схемах, фотографіях, планах тощо) в матеріалах справи.

До основних завдань інженерно-екологічної експертизи належать:

- визначення обставин, що пов'язані з настанням надзвичайної екологічної ситуації;
- встановлення технічних та організаційних причин порушень технологічного процесу виробництва, якщо це сприяло виділенню забруднюючих речовин, енергії та викидам інших шкідливих речовин і накопиченню промислових відходів;
- встановлення відповідності дій осіб (або їх бездіяльності), причетних до надзвичайної екологічної ситуації, вимогам нормативних актів у сфері екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів;
- встановлення причинно-наслідкових залежностей між діями/бездіяльністю спеціально уповноважених осіб (у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та екологічної безпеки) і наслідками, що настали.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Які причини виникнення надзвичайної екологічної ситуації та які обставини їх обумовили?

Недотримання вимог яких нормативних актів з охорони навколишнього природного середовища допущені у досліджуваному випадку надзвичайної екологічної ситуації?

Дії яких осіб не відповідали вимогам нормативних актів з охорони навколишнього природного середовища?

Дії (бездіяльність) яких осіб знаходяться з технічної точки зору у причинному зв'язку з настанням досліджуваної події?

Наведений перелік не є вичерпним. Перед інженерно-екологічною експертизою можуть бути поставлені й інші питання в межах предмета експертного дослідження.

ЕКСПЕРТИЗА КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ ТА ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ

До основних завдань експертизи комп'ютерної техніки і програмних продуктів належать:

- установлення робочого стану комп'ютерно-технічних засобів;
- установлення обставин, пов'язаних з використанням комп'ютерно-технічних засобів, інформації та програмного забезпечення;
- виявлення інформації та програмного забезпечення, що містяться на комп'ютерних носіях;
- установлення відповідності програмних продуктів певним версіям чи вимогам на його розробку.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи міститься на даному носії інформація стосовно (зазначити, яка інформація цікавить) і у якому вигляді?

Чи містить носій досліджуваного комп'ютера інформацію про певні (зазначити, які саме) дії користувача?

Чи піддавався досліджуваний накопичувач певним процедурам з метою знищення інформації?

Чи могла бути створена зазначена інформація на цьому комп'ютері чи вона перенесена з іншого носія?

Яким чином інформація (зазначити, яка саме) перенесена до досліджуваного комп'ютера (носія)?

Яка технологія та хронологія створення електронного документа (зазначити електронний документ та певний зміст)?

Які атрибути (час друку, редагування, створення, видалення тощо) файлів, що містять інформацію стосовно... (зазначити зміст)?

Чи містить накопичувач інформації досліджуваного комп'ютера певне (зазначити, яке саме - встановлене, не встановлене) програмне забезпечення?

Які функціональні несправності мають дане комп'ютерне обладнання або його окремі складові та пристрої і як ці несправності впливають на роботу обладнання в цілому?

Чи можливо виконання певних дій за допомогою даного програмного продукту?

Чи можливе вирішення певного завдання за допомогою даного програмного продукту?

Чи реалізовані у даному програмному продукті (програмному коді) функції, передбачені технічним завданням на його розробку?

ЕКСПЕРТИЗА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ЗАСОБІВ

Об'єктами експертизи телекомунікаційних систем та засобів є телекомунікаційні системи, засоби, мережі і їх складові частини та інформація, що ними передається, приймається та обробляється.

Основними завданнями експертизи телекомунікаційних систем та засобів є:

- визначення характеристик та параметрів телекомунікаційних систем та засобів;
- встановлення фактів та способів передачі (отримання) інформації в телекомунікаційних системах;
- встановлення фактів та способів доступу до систем, ресурсів та інформації у сфері телекомунікацій;
- визначення якості надання телекомунікаційних послуг на рівні їх споживання;
- встановлення конфігурації та робочого стану телекомунікаційних систем та засобів;
- встановлення типу, марки, моделі та інших класифікаційних категорій телекомунікаційних систем та засобів;
- дослідження алгоритмів обробки інформації та її захисту у сфері телекомунікацій.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Які тип, марка, модель телекомунікаційного засобу (системи)?

Чи в робочому стані знаходиться телекомунікаційний засіб (об'єкт)?

Які характеристики підключень до мережі має телекомунікаційний засіб?

Чи змінювались користувачем телекомунікаційної мережі налаштування окремих пристроїв, у який час, які їх значення?

Який загальний характер підключень до телекомунікаційної мережі виконував об'єкт (телекомунікаційна система, засіб)?

За допомогою яких програмних засобів здійснювалось підключення до телекомунікаційної мережі?

Яка топологія апаратних засобів, об'єднаних у телекомунікаційну систему?

Чи відповідає функціонування телекомунікаційного засобу (системи) технічній документації?

Які технічні характеристики (параметри) має телекомунікаційний засіб (система)?

Чи мав місце факт доступу до телекомунікаційної системи та в який спосіб?

Чи мало місце використання ресурсів та інформації в телекомунікаційній системі та в який спосіб?

Чи мав місце факт передачі (отримання) інформації в телекомунікаційній системі та в який спосіб?

Чи є ознаки втручання в роботу телекомунікаційної системи?

Чи могли апаратні засоби об'єднуватись у телекомунікаційну мережу та за якими ознаками?

Які шляхи маршрутизації даних у телекомунікаційній системі?

Чи можливо використання телекомунікаційного засобу (обладнання) для вказаних цілей?

ІІІ. ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

ЕКСПЕРТИЗА ДОКУМЕНТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО, ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ

Основними завданнями експертизи документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності є визначення:

- документальної обґрунтованості розміру нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, періоду і місця їх утворення;
- документальної обґрунтованості оформлення операцій з одержання, зберігання, виготовлення, реалізації товарно-матеріальних цінностей, у тому числі грошових, основних засобів, надання послуг;
- документальної обґрунтованості відображення в обліку грошових коштів, цінних паперів;
- документальної обґрунтованості відображення в обліку операцій з нарахування та виплати заробітної плати, інших виплат;
- відповідності нормативно-правовим актам відображення в податковому обліку доходів та витрат за фінансово-господарськими операціями, що підлягають оподаткуванню податком на прибуток;

- відповідності нормативно-правовим актам відображення в податковому обліку податкових зобов'язань та податкового кредиту з податку на додану вартість.

Проведення ревізійних дій (визначення експертами-економістами будь-яких економічних показників без попереднього проведення документальних перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктом контролю) не належить до завдань економічної експертизи.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи підтверджується документально встановлена за актом інвентаризації від (зазначаються реквізити акта) нестача (надлишки) грошових коштів у касі на суму (зазначається сума) на підприємстві (найменування установи, організації) на дату (зазначається дата)?

Чи підтверджується документально нестача товарно-матеріальних цінностей, встановлена за актом інвентаризації на підприємстві (найменування установи, організації), у розмірі (зазначаються кількісні та вартісні показники) на дату (зазначається дата)?

Чи підтверджується документально нестача основних засобів (найменування установи, організації, кількісні та вартісні показники)?

Чи підтверджується документально розмір безпідставно виплаченої та списаної по касі (найменування установи, організації) заробітної плати з урахуванням даних, наданих органом (особою), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), та висновків почеркознавчої експертизи про те, що підписи в платіжних документах про одержання заробітної плати (номер відомості, період) учинені не особами, які в них зазначені?

Чи обґрунтовано відшкодовано (зазначається кому і за який період) витрати на відрядження (у якій сумі)?

Чи підтверджуються документально висновки перевірки (зазначаються реквізити акта перевірки) у частині, що стосується завищення обсягу і вартості виконаних робіт, з урахуванням висновків інших видів експертиз?

Чи підтверджується документально заявлений у позовних вимогах позивача (найменування підприємства) розмір заборгованості за поставлені підприємству (найменування підприємства) товарно-матеріальні цінності, виконані роботи (надані послуги) за договором (номер та дата договору) за період (зазначається період), у тому числі з урахуванням висновків інших видів експертиз?

Чи підтверджується документально зазначене в акті контролюючого органу (зазначаються реквізити акта) заниження об'єкта оподаткування (зазначається найменування установи, організації) за період (зазначається період) і донарахування до сплати податків та обов'язкових платежів до бюджету (зазначається яких)?

Чи відповідають визначені та задекларовані підприємством (найменування підприємства) доходи за період (зазначається період) наданим первинним документам та вимогам Податкового кодексу України?

Чи відповідають визначені та задекларовані витрати підприємством (найменування підприємства) за період (зазначається період) наданим первинним документам та вимогам Податкового кодексу України?

Чи підтверджуються документально витрати підприємства (найменування підприємства) за період (зазначається період), що формують собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг?

Чи підтверджується документально та нормативно відображення у податковому обліку підприємства (найменування підприємства) нарахування амортизації за період (зазначається період)?

Чи підтверджуються документально обсяги господарських операцій та проведення розрахунків з нерезидентами?

Чи підтверджуються документально висновки акта державної податкової інспекції (номер, дата) про завищення підприємством (найменування підприємства) заявленої суми бюджетного відшкодування з податку на додану вартість за період (зазначається період)?

Чи підтверджується документально встановлений за актом перевірки контролюючого органу фінансовий результат за операціями з цінними паперами і корпоративними правами (найменування підприємства) за період (зазначається період) у розмірі (наводиться сума)?

Чи підтверджується документально визначений об'єкт оподаткування з доходів, виплачених підприємством (найменування підприємства) нерезиденту (найменування нерезидента), із джерелом їх походження з України у періоді (зазначається період)?

ЕКСПЕРТИЗА ДОКУМЕНТІВ ПРО ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ І ОРГАНІЗАЦІЙ

Основними завданнями експертизи документів про економічну діяльність підприємств й організацій є:

1) проведення аналізу:

- показників фінансово-економічного стану (платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості тощо) підприємства/організації;

- структури майна та джерел його придбання;

2) визначення:

- документальної обґрунтованості розрахунків з дебіторами і кредиторами;

- документальної обґрунтованості аналізу складу витрат;

- документальної обґрунтованості розрахунків у разі приватизації й оренди майна, що приватизується;

- документальної обґрунтованості розрахунків частки майна у разі виходу учасника зі складу засновників;

- документальної обґрунтованості розрахунків втраченого заробітку (від несвоєчасної виплати компенсації заподіяної шкоди у разі втрати працездатності та в інших випадках);

- документальної обґрунтованості цільового витрачання бюджетних коштів;

- документальної обґрунтованості розрахунків втраченої вигоди.

Вирішення питань щодо дотримання комітетами з конкурсних торгів вимог законодавства, що регламентує проведення закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти, не належить до завдань судово-економічної експертизи.

Вирішення питань щодо документальної обґрунтованості збитків показниками фінансової звітності підприємства/організації за певний період

(визнання поточної дебіторської заборгованості безнадійною) не належить до завдань економічної експертизи.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Як основні економічні показники (ліквідності, платоспроможності і прибутковості тощо) фінансово-господарського стану (найменування організації) на дату укладання або закінчення терміну дії угоди (реквізити) характеризують господарсько-фінансову діяльність (найменування організації)?

Чи підтверджується документально сума внеску до статутного фонду (найменування організації або учасника) та розрахунок розміру частини майна, що підлягає поверненню особі, яка вибула зі складу засновників (зазначається дата виходу)?

Чи підтверджується документально розмір необґрунтованого заниження (несплати) орендної плати (найменування організації) у сумі (зазначається сума) за період (зазначається період), визначений в акті перевірки контролюючого органу? Якщо так, - у якій сумі?

Чи підтверджується документально зазначена в акті перевірки контролюючого органу у вартості об'єктів нерухомості (яких саме), що підлягали приватизації, частка фінансування споруд за рахунок державних коштів відповідно до наданих установчих та первинних документів?

Чи підтверджуються документально висновки акта перевірки щодо нецільового використання бюджетних коштів, отриманих підприємством (найменування) за бюджетною програмою (назва програми)?

Чи підтверджується документально розрахунок пенсійних виплат громадянину (прізвище, ім'я, по батькові), проведений установами Пенсійного фонду України за період (зазначається період)?

Чи мають показники фінансово-економічного стану підприємства (найменування) за період (зазначається період) ознаки доведення до банкрутства, фіктивного банкрутства, прихованого банкрутства?

Чи підтверджуються документально висновки акта перевірки щодо наявності у підприємства (найменування) заборгованості з виплати заробітної плати станом на (зазначається дата)?

Чи підтверджується документально та нормативно розрахунок дивідендів до виплати, здійснений підприємством (найменування) власнику корпоративних прав (найменування юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи) за період (зазначається період)?

Чи підтверджуються документально висновки, зазначені в акті перевірки контролюючого органу (номер, дата) щодо завищення обсягів державної закупівлі (назва товарів, робіт, послуг) на суму (зазначається сума) порівняно з умовами договору (номер, дата), укладеного за результатами конкурсних торгів?

Чи підтверджуються документально висновки акта перевірки контролюючого органу (номер, дата) щодо необґрунтованого перерахування бюджетних коштів на суму (зазначається сума) з урахуванням висновків інших видів експертиз?

ЕКСПЕРТИЗА ДОКУМЕНТІВ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Основними завданнями експертизи документів фінансово-кредитних операцій є визначення:

- документальної обґрунтованості оформлення банківських операцій з відкриття рахунків, руху грошових коштів на рахунках;
- документальної обґрунтованості оформлення та відображення в обліку операцій з видачі, використання та погашення кредитів;
- документальної обґрунтованості оформлення та відображення в обліку банків їх фінансово-господарської діяльності;
- відповідності відображення фінансово-господарських операцій банків вимогам нормативних актів з ведення обліку і подання звітності;
- документальної обґрунтованості відображення фінансово-господарських операцій щодо нарахування та сплати банками податків та їх відповідності даним обліку та звітності, чинному законодавству;
- документальної обґрунтованості проведення операцій за депозитними вкладками у банківських та інших фінансових установах.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи підтверджуються документально висновки акта перевірки щодо відповідності вимогам чинного законодавства документального оформлення операцій (найменування установи) з надання кредитів, повноти нарахування і сплати відсотків та інших платежів за користування кредитами позичальником (найменування юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи) за кредитною угодою (номер, дата)?

Чи відповідає перелік документів, наданих банку підприємством (найменування) для отримання кредитних коштів за кредитною угодою, чинному Положенню про кредитування?

Чи підтверджується документами бухгалтерського обліку вартість активів (майна) у підприємства (позичальника), наданих в заставу за кредитною угодою?

Чи підтверджується документально розмір збитків банку, визначений в акті перевірки (зазначається суб'єкт контролю), внаслідок необґрунтованої видачі, неповернення кредиту за угодою (номер, дата)?

Чи підтверджується бухгалтерськими та первинними документами нецільове використання кредитних коштів за угодою (номер, дата)?

Чи відповідає наявний у матеріалах справи розрахунок заборгованості позичальника (зі сплати процентів за кредит та погашення основної суми боргу) перед банком умовам укладеного між зазначеними сторонами кредитного договору та розрахунковим документам щодо видачі та погашення кредиту за цим кредитним договором?

Чи відповідає метод нарахування банком процентів за кредитним договором (реквізити договору) вимогам Положення про кредитування банку (найменування установи)?

Чи підтверджується первинними документами та даними бухгалтерського обліку банку внесення вкладником (П.І.Б.) грошових коштів у сумі (зазначається сума) за депозитним договором (номер, дата)?

IV. ТОВАРОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА

ЕКСПЕРТИЗА МАШИН, ОБЛАДНАННЯ, СИРОВИНИ ТА ТОВАРІВ НАРОДНОГО СПОЖИВАННЯ

До числа об'єктів товарознавчої експертизи належать: товари народного споживання, обладнання та сировина. Об'єктами експертизи цього виду можуть бути й інші товари.

Різновидом товарознавчої експертизи є автомобільно-товарознавча експертиза (автотоварознавча та транспортно-товарознавча експертиза), об'єктами якої є колісні транспортні засоби і їх комплектуючі.

Основними завданнями товарознавчої експертизи є:

- визначення вартості товарної продукції;
- визначення належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері;
- визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Українського класифікатора товарів зовнішньої економічної діяльності;
- визначення змін показників якості товарної продукції;
- установлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника;
- визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Яка вартість об'єктів дослідження як на території України, так і за її межами?

Яке найменування та призначення товарів?

Чи відповідають маркувальні дані дійсним товарним характеристикам товару?

Чи відповідає якість виробу вимогам стандартів, технічних умов, наданим зразкам за органолептичними показниками?

Які дефекти має конкретний товар? Чи є ці дефекти істотними? Чи можлива реалізація (експлуатація) товару за наявності виявлених дефектів?

Які умови приймання, зберігання та відпуску товару?

Чи правильно виконані маркування та пакування товару? Чи відповідає маркування та пакування товару вимогам нормативно-технічної документації або зразкам?

Яким підприємством і коли виготовлено товар (за умови наявності маркувальної інформації або відповідних супровідних документів)?

Яким характеристикам відповідає товар згідно з Українським класифікатором товарів зовнішньоекономічної діяльності?

Який розмір матеріальної шкоди, заподіяної власнику майна внаслідок пошкодження цього майна (при пожежі, залитті тощо)?

Яка ринкова вартість зерна (зернобобових культур) станом на дату укладення контракту (на поточну дату) з урахуванням його якісних показників?

АВТОТОВАРОЗНАВЧА ТА ТРАНСПОРТНО-ТОВАРОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА

До числа основних завдань автотоварознавчої та транспортно-товарознавчої експертизи належить визначення ринкової вартості колісних транспортних засобів (далі - КТЗ), їх складових, а також розміру вартості матеріальних збитків, заподіяних власнику або володільцю колісних транспортних засобів, їх складових унаслідок пошкодження останнього.

Перед автотоварознавчою та транспортно-товарознавчою експертизою можуть ставитись також питання про складові основного завдання або споріднені з ним, якщо такі питання пов'язані з придбанням та експлуатацією колісних транспортних засобів.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Яка ринкова вартість КТЗ (зазначаються його марка, модель і державний реєстраційний номер) на дату оцінки (зазначається дата, на яку визначається його вартість)?

Яка вартість КТЗ (зазначаються марка, модель КТЗ, ідентифікаційний номер), його складових, що ввозяться на митну територію України, на дату оцінки (зазначається дата, на яку визначається його вартість)?

Яка ринкова вартість сільськогосподарської та будівельної техніки? Примітка: визначається вартість техніки, обладнаної силовим агрегатом та самохідним шасі, зокрема тракторів, комбайнів тощо.

Яке значення становить величина втрати товарної вартості КТЗ на дату оцінки (зазначається дата, на яку оцінюється його вартість)?

Яка утилізаційна вартість КТЗ (зазначаються його марка, модель і державний реєстраційний або ідентифікаційний номер) на дату оцінки (зазначається дата, на яку оцінюється його вартість)?

Яка скрапова вартість КТЗ (зазначаються марка, модель і державний реєстраційний або ідентифікаційний номер) на дату оцінки (зазначається дата, на яку оцінюється його вартість)?

Яка ліквідаційна вартість КТЗ (зазначаються його марка, модель і державний або ідентифікаційний номер) на дату оцінки (зазначається дата, на яку оцінюється його вартість)?

Яка вартість матеріального збитку (шкоди), завданого(ї) власнику КТЗ (зазначаються прізвище, ім'я та по батькові власника, марка, модель КТЗ, його державний реєстраційний номер) унаслідок (зазначається подія, що призвела до матеріальної шкоди) на дату оцінки (зазначається дата, на яку оцінюється вартість)?

Чи укомплектовано КТЗ відповідно до нормативно-технічної документації підприємства-виробника? Якщо ні, то в чому саме полягає неуплектованість?

Яка дата виготовлення даного КТЗ (його складової)?

До якого типу належить даний двигун, які його основні характеристики?

Чи можливо провести ремонтно-відновлювальні роботи пошкодженого КТЗ (його складових)? Якщо можливо, то який обсяг, характер і вартість цих робіт на дату оцінки (зазначається дата, на яку проводиться оцінка майна)?

Яке значення становить коефіцієнт фізичного зносу складових зазначеного КТЗ?

Яке значення становить процентний показник ринкової вартості КТЗ?

Чи відповідають виконані ремонтно-відновлювальні роботи нормативним вимогам?

Яким характеристикам (у тому числі типу) відповідає КТЗ згідно з Українським класифікатором товарів зовнішньоекономічної діяльності?

V. ЕКСПЕРТИЗА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Основним завданням експертизи об'єктів інтелектуальної власності є визначення властивостей цих об'єктів, до яких належать об'єкти промислової власності, об'єкти авторського права і суміжних прав.

При дослідженні об'єктів промислової власності вирішуються питання щодо властивостей цих об'єктів, а саме: знаків для товарів і послуг (торговельних марок); комерційних найменувань; географічних зазначень походження товару; промислових зразків; винаходів і корисних моделей; комерційної таємниці і ноу-хау; раціоналізаторських пропозицій; топографії інтегральних мікросхем; сортів рослин; порід тварин тощо.

Комп'ютерних програм, копії даних (баз даних), якщо вони за добром або впорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи є знак для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер) таким, що не мав розрізнявальної здатності на дату (зазначити дату)?

Чи складається знак для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер) лише з позначень, що є загальноживаними, як позначення товарів і послуг певного виду?

Чи складається знак для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер) лише з позначень чи даних, що є описовими при використанні зазначених у свідоцтві товарів і послуг або у зв'язку з ними?

Чи є знак для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер) оманливим?

Чи є знак для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер) таким, що може ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє товар або надає послугу?

Чи складається знак для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер) лише з позначень, що є загальноживаними символами або термінами?

Чи є знак для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер) тотожним або схожим зі знаком для товарів і послуг за свідоцтвом (номер) настільки, що їх можна сплутати?

Чи є знак для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер) тотожним або схожим з фірмовим найменуванням (назва) настільки, що їх можна сплутати?

Чи є знак для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер) тотожним або схожим з кваліфікованим зазначенням походження товарів (назва) настільки, що їх можна сплутати?

Чи є позначення (назва), нанесене(а) на (вказати куди) або застосоване(а) у (вказати де), тотожним або схожим настільки, що його можна сплутати із зареєстрованим знаком для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер)?

Чи є знак для товарів і послуг за свідоцтвом України (номер) схожим з фірмовим найменуванням (назва) настільки, що їх можна сплутати?

Чи відповідає винахід за патентом (номер) умові патентоздатності "винахідницький рівень" відповідно до матеріалів справи?

Чи відповідає винахід (корисна модель) за патентом (номер) умові патентоздатності "новизна" відповідно до матеріалів справи?

Чи відповідає винахід (корисна модель) за патентом (номер) умові патентоздатності "промислова придатність" відповідно до матеріалів заявки?

Чи використовується у продукті (назва) кожна ознака винаходу (корисної моделі), що включена до незалежного пункту формули за патентом (номер), або ознака, еквівалентна їй?

Чи використовується у процесі (назва процесу) кожна ознака винаходу (корисної моделі), що включена до незалежного пункту формули за патентом (номер), або ознака, еквівалентна їй?

Чи мало місце відтворення комп'ютерної програми (назва 1) у комп'ютерній програмі (назва 2)?

Чи є вихідні тексти (вихідні коди) або їх частина комп'ютерної програми (назва 1) переробкою вихідних текстів (вихідних кодів) комп'ютерної програми (назва 2)?

Чи є комп'ютерна програма (назва 1) самостійним, оригінальним твором, відмінним від комп'ютерної програми (назва 2)?

Чи має ознаки неліцензійності використання комп'ютерної програми (назва)?

Чи відповідає комп'ютерна програма (назва) технічному завданню чи технічному опису?

Чи були внесені до комп'ютерної програми (назва) зміни (модифікації, вчинення дій, пов'язаних із функціонуванням комп'ютерної програми відповідно до її призначення, запис і збереження в пам'яті комп'ютера, виправлення явних помилок тощо) з метою забезпечення її функціонування на технічних засобах особи (назва юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи). Якщо так, то коли саме ці зміни були внесені?

VI. ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Об'єктом психологічної експертизи є психічно здорові особи (підозрюваний, обвинувачений, підсудний, виправданий, засуджений, свідок, потерпілий, позивач, відповідач: малолітні; неповнолітні; дорослого та похилого віку).

Психологічна експертиза також може бути часткою комплексного експертного дослідження, якщо в органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), виникають питання, вирішення яких потребує синтезування спеціальних знань з різних галузей науки (психолого-психіатрична експертиза, психолого-медико-психіатрична, медико-психологічна та психолого-автотехнічна експертиза). До цього переліку також можуть належати психолого-почеркознавча та психолого-лінгвістична експертизи.

Психологічна експертиза встановлює ті особливості психічної діяльності та такі їх прояви в поведінці особи, які мають юридичне значення та викликають певні правові наслідки.

Основним завданням психологічної експертизи є визначення у підекспертної особи:

- індивідуально-психологічних особливостей, рис характеру, провідних якостей особистості; мотивовірних чинників психічного життя і поведінки;
- емоційних реакцій та станів;
- закономірностей перебігу психічних процесів, рівня їхнього розвитку та індивідуальних її властивостей.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Які індивідуально-психологічні особливості має підекспертна особа?

Чи має підекспертна особа індивідуально-психологічні особливості, які суттєво вплинули на характер її протиправних дій або злочину чи злочинних дій (зазначається, що саме має значення для органу (особи), який (яка) призначає експертизу (залучає експерта): підвищена агресивність, підкореність, жорстокість, нерішучість, етичні орієнтації, соціальні установки, мотиваційна сфера)?

Які психологічні особисті якості та провідні мотиваційні чинники поведінки має підекспертна особа? У якому зв'язку вони перебувають з обставинами справи?

Чи могли індивідуально-психологічні особливості підекспертної особи суттєво вплинути на її поведінку під час скоєння нею протиправних дій (або злочину)?

Який індивідуально-рольовий статус має підекспертна особа у злочинній групі (лідер, підвладний, ведений тощо) і чи це зумовлено її індивідуально-психологічними властивостями та особливостями соціально-психологічної структури злочинної групи (злочинного угруповання)?

Які особливості мають психологічні чинники сексуально-насильницької поведінки підекспертної особи (у справах про статеві злочини)?

Чи має підекспертна особа індивідуально-психологічні особливості, що суттєво вплинули на характер її свідчень у справі?

Яким чином сімейна ситуація, індивідуально-психологічні особливості батьків (зазначити, якщо треба, одного чи обох із них), особливості їх виховної поведінки впливають на емоційний стан, психічний розвиток та відчуття благополуччя дитини?

Яким чином можуть вплинути умови виховання кожного з батьків на психологічний стан та розвиток дитини?

Чи має залежність оцінка сімейної ситуації дитиною від впливу з боку батьків та інших дорослих?

Чи є у підекспертної особи зміни в емоційному стані, індивідуально-психологічних проявах, які перешкоджають активному соціальному функціонуванню її як особистості і виникли внаслідок впливу певних обставин (зазначити обставини: безпідставне обвинувачення, незаконне позбавлення волі, наклеп, образа, заподіяння шкоди її громадським інтересам тощо)?

Чи є ситуація, що досліджується за справою, психотравмувальною для особи (прізвище, ім'я та по батькові)? Якщо так, то чи завдані особі (прізвище, ім'я та по батькові) страждання (моральна шкода)?

Чи спричинені особі (прізвище, ім'я та по батькові) страждання (моральна шкода) за умов ситуації (зазначаються умови ситуації), що досліджуються у

справі? Якщо особі (прізвище, ім'я та по батькові) завдані страждання (моральна шкода), який можливий розмір становить грошова компенсація за завдані страждання (моральну шкоду)?

Чи спроможна підекспертна особа з урахуванням її вікових особливостей, емоційного стану, індивідуально-психологічних властивостей, рівня розумового розвитку та умов мікросоціального середовища (залежність, погроза, омана тощо) усвідомлювати реальний зміст власних дій та повною мірою свідомо керувати ними і передбачати їх наслідки?

Чи здатна підекспертна особа з урахуванням її емоційного стану, індивідуально-психологічних особливостей та рівня розумового розвитку правильно сприймати обставини, що мають значення у справі, і давати про них відповідні показання?

Чи мали суттєвий вплив індивідуально-психологічні особливості та емоційний стан підекспертної особи на її поведінку в аварійній ситуації (у справах щодо керування транспортом або механізмами й автоматизованими системами на виробництві тощо)?

Чи перебувала підекспертна особа на момент скоєння протиправних дій в емоційному стані (і в якому саме (сильний страх, пригніченість, розгубленість, відчай, емоційний стрес, фрустрація тощо)), що суттєво вплинув на її свідомість і поведінку (або згідно зі справою на діяльність, виконання професійних обов'язків)?

Чи перебувала підекспертна особа в стані вираженого емоційного збудження або емоційного напруження, що може розглядатися як психологічна підстава стану сильного душевного хвилювання?

Чи перебувала підекспертна особа на момент скоєння протиправних дій у стані фізіологічного афекту як психологічної підстави сильного душевного хвилювання?

У якому емоційному стані перебувала підекспертна особа в період, який передував її самогубству?

Чи виник емоційний стан підекспертної особи в період, який передував її самогубству, унаслідок дій певної особи (зазначити: насильство, дії, які кваліфікуються як погрози, жорстоке ставлення чи систематичне приниження людської гідності тощо)?

Чи здатна підекспертна особа, виходячи з рівня її розумового розвитку, індивідуально-психологічних особливостей і емоційного стану, правильно розуміти характер та значення скоюваних з нею дій та здійснювати опір (у справах про статеві злочини)?

Чи здатна підекспертна особа з урахуванням рівня її розумового розвитку та індивідуально-психологічних особливостей розуміти характер і фактичний зміст власних дій, керувати ними та передбачати їх наслідки?

Чи має підекспертна особа відхилення у психічному розвитку, які не є виявами психічного захворювання? Якщо має, то якими саме є ці ознаки?

Чи вплинули (і яким чином) індивідуальні властивості психічних процесів підекспертної особи (зазначити залежно від того, що має значення у справі: пам'ять, увага, сприймання, мислення, особливості емоційних реакцій) чи функціонування сенсорних процесів (зір, слух, нюх тощо) на адекватність сприйняття нею особливостей та змісту ситуації (зазначити наявні ознаки ситуації, що досліджується у справі), на їх відтворення у показаннях?

Чи використовувались при проведенні семінарів та інших масових заходів, що проводили представники організації (зазначити якої), будь-які методи психологічного впливу на свідомість та поведінку присутніх? Якщо так, то які саме та в якій формі?

Чи формувався у потерпілих стан психологічної омани щодо цілей організації? Чи спонукались потерпілі до певної поведінки (вказати, якої саме)?

Чи міг психологічний вплив, якщо такий мав місце, суттєво змінити вільне волевиявлення учасників комунікативного процесу?

Чи міг психологічний вплив призвести до дій осіб без осмислення їх можливих наслідків та у заданому обвинуваченими напрямку?

Чи була ситуація, що пов'язана з перебуванням осіб у зазначеній організації, психотравмальною для них? Якщо так, то в чому саме полягав її психотравмувальний зміст?

Чи є методи психологічного впливу (якщо такі використовувались в організації) психологічно руйнівними для психіки учасників комунікативного процесу? Якщо так, то до яких наслідків вони призвели?

Які психологічні особливості має процес відтворення особою обстановки та обставин подій (за матеріалами відеозапису слідчих дій, проведених за участю цієї особи)?

Яка психологічна характеристика комунікативної діяльності особи (прізвище, ім'я та по батькові) у процесі відтворення нею подій (вказати, яких саме) під час проведення (вказати дату) за її участю слідчої дії (за матеріалами відеозапису зазначеної слідчої дії)?

Чи наявні в поведінці особи психологічні особливості, властиві для самостійного (несамостійного) відтворення нею певних подій під час проведення за її участю відповідної слідчої дії?

Чи є у відеозаписі відтворення обстановки та обставин подій (дата проведення) за участю особи (прізвище, ім'я та по батькові) ознаки здійснення на неї психологічного впливу з боку осіб, які брали участь у проведенні даної слідчої дії?

Відповідно до особливостей конкретних обставин справи вирішувати психологічною експертизою питання у разі потреби узгоджуються органом (особою), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), при консультуванні з експертом з метою їх компонування у доцільні для справи блоки.

Перелік питань до справ про визнання угоди недійсною:

Які індивідуально-психологічні особливості має особа (прізвище, ім'я та по батькові)?

Яка особистісна значимість для особи обставин, за яких була укладена угода?

У якому емоційному стані була особа під час укладання угоди?

Чи здатною була особа з урахуванням визначених обставин повною мірою вільно та усвідомлено приймати рішення та реалізовувати його своїми діями?

Чи здатна була особа, з урахуванням визначених обставин, усвідомлювати - і якою мірою - фактичний зміст власних дій та їх наслідків?

Чи здатна була особа повною мірою прогнозувати наслідки власних дій?

Чи здатна була особа повною мірою усвідомлено приймати рішення, адекватне ситуації, та повною мірою усвідомлено реалізовувати його?

VIII. ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Об'єктами екологічної експертизи є матеріальні і матеріалізовані джерела інформації, що містять фактичні дані про обставини надзвичайної екологічної ситуації, а саме: локальна земельна ділянка, на якій виявлені ознаки негативного антропогенного впливу, у тому числі забруднені земельні ділянки, ділянки із частковим або повним руйнуванням родючого шару ґрунту, забруднені площі зелених насаджень, території вивезення, складування й знищення відходів виробництва і споживання тощо; забруднені водні простори (ділянки рік, озер, водоймищ); забруднений повітряний простір; проби атмосферного повітря, води, ґрунту, відібрані в межах антропогенного забруднення навколишнього середовища; зразки флори й фауни, які піддалися негативному антропогенному впливу; виробничі й складські приміщення промислових, комунальних та інших підприємств і організацій, їх очисні спорудження, газоочисні й пилоуловлювальні установки тощо; механізми, устаткування, їх вузли та деталі з місця, де відбулася надзвичайна екологічна ситуація; відомості з технічної документації й актів перевірки екологічного стану об'єктів; результати обстеження об'єктів навколишнього середовища санітарно-епідеміологічними, природоохоронними й іншими спеціально уповноваженими органами; інші джерела інформації про негативний антропогенний вплив на навколишнє середовище.

Екологічною експертизою (із залученням спеціалістів вузького профілю, спеціалізації) можуть також досліджуватись об'єкти, визначені Законом України "Про екологічну експертизу", а саме: екологічні ситуації, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також діючі об'єкти та комплекси, що мають значний негативний вплив на стан навколишнього природного середовища; документація з перепрофілювання, консервації та ліквідації діючих підприємств, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, у тому числі військового та оборонного призначення; документація із впровадження нової техніки, технологій, матеріалів і речовин (у тому числі тих, що закупаються за кордоном), які можуть створити потенційну загрозу навколишньому природному середовищу; документація щодо генетично модифікованих організмів, які призначаються для використання у відкритій системі.

До основних завдань екологічної експертизи належать:

- визначення виду й місця розташування джерела негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище;
- визначення характеристики негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище в часі та просторі;
- встановлення механізму негативного антропогенного впливу (механізму виникнення надзвичайної екологічної події);
- встановлення невідповідностей екологічного характеру у проектах техніко-економічних розрахунків та техніко-економічних обґрунтувань будівництва (реконструкції) і планування певного об'єкта;

- встановлення обставин, пов'язаних з порушеннями природоохоронного законодавства та умов експлуатації потенційно небезпечних об'єктів, а також з діями (бездіяльністю) спеціально уповноважених осіб у галузі охорони навколишнього середовища й природокористування, які сприяли заподіянню шкоди здоров'ю людини (смерті людини) або призвели до інших тяжких наслідків;

- визначення екологічних наслідків, заподіяних навколишньому природному середовищу внаслідок ведення бойових дій та/або застосування військової техніки та озброєння;

- визначення розміру збитків від забруднення навколишнього природного середовища, пошкодження або знищення об'єктів тваринного та рослинного світу, що відбулося внаслідок ведення бойових дій та/або застосування військової техніки та озброєння.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Де знаходиться джерело негативного антропогенного впливу на конкретні об'єкти навколишнього середовища (наприклад, потенційно небезпечний об'єкт, у результаті діяльності якого відбулося забруднення навколишнього середовища)?

Чи є на конкретній земельній ділянці, водному об'єкті тощо ознаки негативного антропогенного впливу господарської діяльності людини? Якщо так, то які саме?

Чи є на об'єктах, наданих на експертизу (проба води, ґрунту), сліди забруднювальних і інших речовин, що негативно впливають на екологічний стан навколишнього середовища? Якщо так, то яких?

Чи є на навколишніх предметах (наприклад, будівлях, транспортних засобах) сліди забруднювальних і інших речовин, що негативно впливають на екологічний стан навколишнього середовища?

Чи належать речовини й матеріали (зазначити які) до групи потенційно небезпечних для екологічного стану навколишнього середовища?

Яка кількість джерел негативного антропогенного впливу на об'єкти навколишнього середовища (наприклад, за наявності на місці події декількох потенційно небезпечних об'єктів), які їх взаємозв'язок і послідовність негативного впливу на навколишнє середовище?

Які умови спричинили збільшення масштабів негативного антропогенного впливу на конкретні об'єкти?

Які шляхи поширення речовин, небезпечних для навколишнього природного середовища, що погіршують його стан?

Які екологічні ризики негативної зміни ґрунтового покриву виникають при здійсненні господарської діяльності функціонуючого об'єкта?

Чи є проведення передбачених природоохоронних заходів достатнім для усунення виявлених ознак негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище (водний об'єкт, ґрунтовий покрив тощо)?

Який період часу потрібен для відновлення екологічної рівноваги, порушеної внаслідок конкретного негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище?

Яка причина зниження біологічної різноманітності (наприклад, зменшення рибних запасів або усихання й загибель дерев) у межах локальної земельної ділянки або водного об'єкта?

Яким був стан (здорові/хворі) вирубаних дерев?

Чи належать виявлені речовини до радіоактивних? Якщо так, то які їх дози випромінювання й активність?

Чи є на певній ділянці (об'єкті) перевищення питомої активності й доз випромінювання порівняно з граничнодопустимими дозами (ГДД) і граничнодопустимими концентраціями (ГДК)?

Чи є в наданих на експертизу продуктах харчування радіоактивні речовини? Якщо так, то чи є перевищення концентрацій радіонуклідів порівняно з граничнодопустимими концентраціями (ГДК)?

Чи є на локальній земельній ділянці, у тому числі на місці смітника, радіоактивні речовини?

Яка площа радіоактивного забруднення?

Чи є в повітрі, що відібрано у житловому приміщенні і на прилеглий до будинку території, екологічно небезпечні речовини? Якщо так, то яка їхня концентрація, джерело їх походження та чи є перевищення їх концентрацій порівняно з граничнодопустимими концентраціями (ГДК)?

Чи є перевищення концентрації екологічно небезпечних речовин у повітрі або рівня випромінювання порівняно із значеннями, установленими нормативами?

Чи є перевищення концентрації екологічно небезпечних речовин у місці прориву промислових стоків порівняно з граничнодопустимими концентраціями (ГДК)?

Чи є на досліджуваній ділянці електромагнітне випромінювання, вібрація й інші впливи?

Чи є порушення у функціонуванні очисних споруд потенційно небезпечного об'єкта (зазначається конкретно)? Якщо так, то в чому вони полягають?

Чи могла виробнича діяльність потенційно небезпечного об'єкта (зазначається конкретно) призвести до погіршення якості повітря в житлових приміщеннях?

Чи перевищують параметри складу стічних вод граничнодопустимі концентрації (ГДК) забруднюючих речовин?

Чи є елементи речової обстановки (зазначаються конкретно) джерелом поширення екологічно небезпечних речовин?

Який критичний рівень забруднення (КРЗ) навколишнього середовища для даної місцевості, перевищення якого становить небезпеку для здоров'я населення й стану якості середовища?

Які граничнодопустимі викиди (ГДВ) шкідливих речовин у водойми, атмосферне повітря, ґрунт, інші шкідливі впливи на природне середовище для даного виробничо-господарського об'єкта?

Які граничнодопустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин в атмосферному повітрі, водоймах, ґрунті?

Яка екологічна шкода заподіяна в результаті порушень правил охорони навколишнього середовища, її можливі наслідки?

Які безпосередні причини заподіяної екологічної шкоди?

Чи є недоліки екологічного проектування, планування даного об'єкта (району), його експлуатації (очисних, уловлювальних та інших устроїв) причиною надзвичайної екологічної ситуації?

Які причини й умови призвели до порушень правил охорони навколишнього середовища та їх наслідків?

Які екологічні наслідки заподіяні навколишньому природному середовищу внаслідок ведення бойових дій та/або застосування військової техніки та озброєння?

Який розмір збитків від забруднення навколишнього природного середовища, пошкодження або знищення об'єктів тваринного та рослинного світу, що відбулося внаслідок ведення бойових дій та/або застосування військової техніки та озброєння?

8.4. У разі потреби питання з екологічної експертизи вирішуються шляхом проведення комплексної експертизи із залученням відповідних фахівців.

Адреса:
25031, м. Кропивницький, вул. Волкова, 2 (13Г)
тел. (0522) 55-82-72
e-mail: kropyvnytsky@kndise.gov.ua
web: <http://kndise.gov.ua>

**План-схема розташування
Кропивницького відділення КНДІСЕ**

